

beroepsprofiel

juni 2009

Inhoud

1.	Inleiding	2
1.1	Status Beroepsprofiel	
1.2	Definities	
2.	Speltherapie	3
2.1	Beroepsdefinitie	
2.2	Doelgroep	
2.3	Theoretische basis	
3.	Competenties	5
3.1	Vakinhoudelijke competenties	
3.2	Algemeen professionele competenties	
4.	Literatuur	8

1. Inleiding

1.1 Status Beroepsprofiel

In dit Beroepsprofiel, opgesteld door de Nederlandse Vereniging van Speltherapeuten (NVVS), worden de beroepscompetenties van de speltherapeut omschreven. Het Beroepsprofiel beoogt een praktisch instrument te zijn om de kwaliteit en de positie van het beroep te bevorderen en te bewaken.

Het eerste beroepsprofiel van de NVVS werd in juni 2000 door de leden aangenomen. Nieuwe ontwikkelingen en inzichten maakten herziening noodzakelijk. Deze revisie van het Beroepsprofiel is tot stand gekomen na twee expertmeetings in het najaar van 2008. De volgende revisie vindt plaats in 2013.

Het beroepsprofiel is van toepassing op alle gediplomeerde speltherapeuten die lid zijn van de NVVS.

Beroepscode

De Beroepscode NVVS (2008) dient als leidraad voor het juridisch/ethisch handelen van de gediplomeerde leden van de NVVS. Deze staat naast het beroepsprofiel, waarin het beroepsinhoudelijk handelen is beschreven.

NVVS-Richtlijnen

In het Beroepsprofiel wordt verwezen naar een aantal NVVS-Richtlijnen. Deze NVVS-Richtlijnen hebben als doel de 'best practices' te definiëren voor specifieke vakinhoudelijke werkwijzen. Ze zullen onafhankelijk van de basistekst van het Beroepsprofiel ontwikkeld worden door werkgroepen van de NVVS, en in driejaarlijkse cycli gereviseerd worden.

1.2. Definities

- **Speltherapeut:** Persoon die is ingeschreven als gediplomeerd lid bij de NVVS.
- **Praktijk:** Plaatsen waar speltherapie wordt beoefend, bijvoorbeeld in de jeugdhulpverlening, het (speciaal) onderwijs, (semi-)residentiële instellingen voor mensen met een beperking (verstandelijk, lichamelijk of communicatief), GZ en GGZ en in particuliere praktijken.
- **Cliënt:** De persoon of degenen die bij een speltherapeut in behandeling is/zijn. Omdat de cliënten van een speltherapeut overwegend minderjarig zijn, kunnen zij niet los gezien worden van hun wettelijke vertegenwoordiger(s).
- **Cliëntensysteem:** De personen rondom de cliënt met wie hij of zij een opvoedkundige en/of gezinsrelatie heeft.
- **Beroepsmatig handelen:** Alle handelingen die de speltherapeut verricht uit hoofde van zijn/haar functie in de spelkamer, in de diverse overlegvormen, als docent, supervisor of woordvoerder in de media.

2. Speltherapie

2.1. Beroepsdefinitie

Speltherapie is een vorm van psychotherapeutische behandeling, waarbij het spel en de therapeutische relatie als middelen gehanteerd worden om een (dreigende) stagnatie in de ontwikkeling of het functioneren van een cliënt op te heffen. Middels speltherapie kan een cliënt ingrijpende gebeurtenissen verwerken, psychosociale moeilijkheden en emotionele blokkades voorkomen of oplossen en een optimale groei en ontwikkeling bereiken.

De speltherapeutische relatie is gebaseerd op een cliëntgerichte basishouding van de therapeut. De speltherapeut heeft een positief focus en richt zich daarbij op het herstellen en versterken van de eigen vermogens van de cliënt.

In de veilige en vrije situatie van het spel kan de cliënt zich uiten en zijn eigen gevoelens, gedachten, ervaringen en gedrag exploreren en controle ervaren in het omgaan met de wereld om hem heen. Spel biedt unieke expressie-, exploratie- en ervaringsmogelijkheden, die kunnen leiden tot ontwikkeling en verandering bij de cliënt.

De individuele moeilijkheden en mogelijkheden van een cliënt worden door speltherapeuten gezien in de context van de situatie. De speltherapeut richt zich op de aangemelde cliënt en betreft daarbij personen uit het cliëntstelsel, die voor de behandeling belangrijk zijn, zoals de ouders (verzorgers en/of wettelijk vertegenwoordigers) van een kind en/of anderen die direct betrokken zijn bij de cliënt.

2.2. Doelgroep

Speltherapie is geëigend voor mensen voor wie spel een natuurlijk of bruikbaar middel is om te communiceren, en voor wie spel een therapeutische ingang biedt. Speltherapie is bij uitstek geschikt voor de behandeling van kinderen. Daarnaast biedt speltherapie goede behandelmogelijkheden voor (volwassen) mensen met een verstandelijke beperking. In de afgelopen jaren zijn methodes ontwikkeld om ook met jongeren, volwassenen en gezinnen te kunnen werken met de therapeutische mogelijkheden van spel.

Cliënten worden veelal aangemeld in verband met problemen op het gebied van traumaverwerking, gedragsproblemen, emotionele en sociale problemen, persoonlijkheidsproblemen, psychosomatische problemen, ontwikkelingsproblematiek en problemen in de leefomgeving. Uit diverse internationale meta-analyses (Ray, Bratton, Rhine & Jones, 2001; LeBlanc & Ritchie, 2001) blijkt dat speltherapie een effectieve vorm van behandeling is bij een groot scala aan emotionele problemen.

Speltherapeuten in Nederland zijn werkzaam in de jeugdhulpverlening, het (speciaal) onderwijs, de geestelijke gezondheidszorg, (semi-)residentiele instellingen voor mensen met een beperking (verstandelijk, lichamelijk of communicatief), de gezondheidszorg en in vrij gevestigde praktijken.

Aangezien de cliënten van een speltherapeut overwegend minderjarig zijn, dient in speltherapie rekening gehouden te worden met een aantal factoren die specifiek zijn voor kindtherapie (Verheij, 2005), zoals: de *ontwikkeling* en *afhankelijkheid* van kinderen en de *communicatiemogelijkheden* in de behandeling.

2.3. Theoretische basis

Speltherapie, zoals dat in de speltherapie opleidingen in Nederland onderwezen wordt, vindt haar historische basis in de theorieën van de experiëntiële kindertherapie (Verheij, 2005). Dit omvat de cliënt-centered therapie (Rogers, toegepast voor kinderen; Axline, 1969; en Moustakas, 1977) en de Beeldcommunicatie (Hellendoorn e.a., 1981). Beiden gaan uit van een fenomenologische mensvisie en stellen de subjectieve ervaring van de mens centraal. En in beide speltherapiemethoden vormen onvoorwaardelijke acceptatie, echtheid en empathie de basisattitude van de speltherapeut.

De theoretische benaderingen van speltherapie zijn tegenwoordig uiteenlopend, naast de cliëntgerichte basisattitude hebben aspecten uit ondermeer de psychodynamische therapie, de cognitieve gedragtherapie, de steungevende kinderpsychotherapie, de oplossingsgerichte therapie en de systeemtheorie hebben een plaats in de speltherapie (Raaijmakers, 2008; Kerseboom en Nolen, 2008). Schaefer zegt over het verschil tussen de theoretische speltherapeutische benaderingen: deze diversiteit is een reflectie van het feit dat er een veelheid van therapeutische veranderingsmechanismen inherent is aan spel (Schaefer Ed., 2003).

3. Competenties

3.1. Vakinhoudelijke competenties

Houdingscompetenties

De speltherapeut:

- Heeft een cliëntgerichte basishouding, gekenmerkt door onvoorwaardelijke acceptatie, empathie, echtheid, congruentie, transparantie.
- Heeft een positief focus op de cliënt en is op de eerste plaats gericht op de mogelijkheden van de cliënt.
- Gebruikt zijn/haar eigen persoon als middel in de speltherapie, zonder daarbij de professionele houding te verliezen. De speltherapeut weet gevoelens van overdracht en tegenoverdracht in de therapeutische relatie te herkennen en hanteren;
- Heeft een mediërende houding in de speltherapie. De speltherapeut vormt een brug tussen de behoeften en de wensen van het kind enerzijds en de doelstelling van de speltherapie anderzijds.
- Verhoudt zich vanuit een houding van meerzijdige partijdigheid tot de cliënt en diens cliëntensysteem.

Kenniscompetenties

De speltherapeut heeft kennis van:

- Spelontwikkeling, speltheorieën en de therapeutische werking van spel.
- Ontwikkelingspsychologie en -psychopathologie en de classificatiesystemen om ontwikkelingsstoornissen te beschrijven.
- (Psycho-)therapeutische stromingen en methodieken, waaronder in ieder geval:
  - Clientgerichte therapie;
  - Beeldcommunicatie;
  - Psychodynamische therapie;
  - (Cognitieve) gedragstherapie;
- (Ortho-)pedagogische theorieën en –methoden.
- Systeemtheorie; Ouderschapstheorie.
- Protocollen, zoals die voor kindermishandeling.
- De sociale kaart, waaronder kennis van:
  - Jeugdhulpverleningsinstanties;
  - Pedagogische en onderwijskundige instanties;
  - GGZ instanties;

Handelingscompetenties

De speltherapeut is in staat:

- Een systematische dossieranalyse uit te voeren en hieruit observatievragen en/of therapeutische doelen te destilleren.
- Overeenstemming te bereiken over doel en werkwijze van de speltherapie met de cliënt en het cliëntensysteem.
- Indicaties en contra-indicaties voor speltherapie te stellen en deze te onderbouwen.
- Specifiek speltherapeutische (proces)diagnostiek te verrichten.
- Met spelobservaties een bijdrage te leveren aan algehele (proces)diagnostiek.
- Cliënten waar nodig door te verwijzen.
- Een speltherapeutisch behandelplan met toetsbare behandeldoelen op te stellen.
- Een speltherapeutische behandeling uit te voeren, waarbij spel gehanteerd wordt als

(primair) communicatiemiddel.

- Op methodische wijze gebruik te maken van de behandelmogelijkheden van spel.
- De speltherapeutische reacties en interventies af te stemmen op het begripsniveau, de belevingswereld en de draagkracht van de cliënt.
- In de keuze van de interventies in de therapie waar nodig te sturen op het proces en de cliënt te volgen op de inhoud.
- In het spel de hulpbronnen van de cliënt te herkennen, aan te wenden en te consolideren, en vervolgens te bevorderen dat deze hulpbronnen door de cliënt worden gegeneraliseerd naar situaties buiten de speltherapie.
- De cliënt te behandelen binnen de context van een cliëntstelsel, waarbij (de ontwikkeling van) de cliënt centraal blijft staan; in dit kader familieleden en/of andere direct betrokkenen te betrekken bij de behandeling van de cliënt en met hen te werken vanuit een samenwerkingsrelatie en/of ouderbegeleidende positie.
- Zonodig contact te leggen met andere disciplines, onder wie ouderbegeleiders, leerkrachten, pedagogisch medewerkers, artsen, pedagogen, psychologen of andere therapeuten.
- Samen te werken in een multidisciplinair team en/of met andere hulpverleners in het cliëntstelsel;
- Speltherapeutische behandeling uit te voeren in de context van de werkplek; binnen dit kader kortdurende behandelingen uit te voeren.
- Verslag te leggen van de behandeling en een transparante dossiervoering te hanteren.
- Zorg te dragen voor de randvoorwaarden voor speltherapie, zoals accommodatie en spelmaterialen.
-

3.2. Algemeen professionele competenties

Communicatiecompetenties

De speltherapeut is in staat:

- De cliënt en zijn cliëntstelsel respectvol te bejegenen.
- Een therapeutische relatie met de cliënt op te bouwen en te onderhouden, waarin:
  - De therapeut aansluit bij het ontwikkelingsniveau, de achtergrond en het referentiekader van de cliënt;
  - De therapeut kan uitleggen wat speltherapie inhoudt;
  - De therapeut zijn/haar eigen grenzen weet te bewaken bij grensoverschrijdend gedrag van de cliënt;
- Een professionele relatie op te bouwen en te onderhouden met het cliëntstelsel, waarin de therapeut in begrijpelijke taal en op effectieve wijze mondelinge informatie verschaft en (voortgangs)gesprekken voert.
- In begrijpelijke taal doel- en doelgroepgericht te rapporteren aan cliënten, ouders/opvoeders, collega's in een multidisciplinair team en betrokken hulpverleningsinstanties.
- Doelmatig collegiaal en interdisciplinair overleg te voeren.
- Zich als speltherapeut te profileren binnen een multidisciplinair team en/of naar andere hulpverleners in het cliëntstelsel.

Beroepsethiek

De speltherapeut is in staat:

- Te werken volgens de Beroepscode van de NVVS.
- Te werken volgens vastgestelde NVVS-Richtlijnen, daar waar deze van toepassing zijn.
- Te reflecteren op het eigen professioneel handelen.

Beroepsontwikkeling

De speltherapeut ontwikkelt individuele kennis en kunde door:

- Deel te nemen aan intervisie en supervisie met betrekking tot het persoonlijk functioneren in de beroepsuitoefening.
- Op de hoogte te blijven van relevante (wetenschappelijke) ontwikkelingen in het eigen vakgebied, met name de ontwikkelde NVVS-Richtlijnen.
- Deel te nemen aan bij- en nascholing aansluitend op de eigen beroepspraktijk.

Literatuur

Bij de totstandkoming van dit beroepsprofiel is gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

- Axline, V.M. (1969). *Play Therapy*. New York: Ballantine Books.
- Hellendoorn, J., Groothof, E., Mostert, P. & Harinck, F. (1981). *Beeldcommunicatie een vorm van kinderspsychotherapie*. Deventer: Van Loghum Slaterus.
- Kerseboom, R. & Nolen, A. (2008). Spelen als vak. Speltherapie in beeld gebracht. *Tijdschrift voor vaktherapie*, 4 (3), (p. 23-29).
- LeBlanc, M. & Ritchie, M. (2001). A meta-analysis of play therapy outcomes. In: *Counseling Psychology Quarterly*, 14 (2), (p. 149-163).
- Moustakas, C. (1977). *Speltherapie*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Nederlandse Vereniging van Speltherapeuten (2008). *Beroepscode*.
- Raaijmakers, L. (2005). *Welk bewijs is er dat speltherapie werkt?* Essay Masteropleiding Vaktherapieën, Sittard: Hogeschool Zuyd.
- Raaijmakers, L. (2006). *Praktijkverkenning in de speltherapie. Inventarisatie van werkplekken en werkinhoud van ervaren speltherapeuten in Nederland ten behoeve van verder praktijkonderzoek*. Essay Masteropleiding Vaktherapieën. Heerlen: Hogeschool Zuyd.
- Raaijmakers, L. (2008). *Verbeeldend spel in therapie: een theoretische verkenning naar de werkzame aspecten van verbeeldend spel*. Essay Masteropleiding Vaktherapieën, Heerlen: Hogeschool Zuyd.
- Raaijmakers, L. (2008). *Spelen met nieuwe mogelijkheden, een gefundeerde benadering. Rapportage van een onderzoek naar de motieven die ten grondslag liggen aan het handelen van ervaren speltherapeuten*. Essay Masteropleiding Vaktherapieën. Heerlen: Hogeschool Zuyd.
- Ray, D., Bratton, S., Rhine, T. & Jones, L. (2001). The effectiveness of play therapy: Responding to the critics. In: *International Journal of Play Therapy*, 10 (1) (p. 85-108).
- Schaefer, C. E. (Ed.) (2003). *Foundations of Play Therapy*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Verheij, F. (red.) (2005). *Integratieve Kinder- en jeugdpsychotherapie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.